

PEDAGOGISTEN OPINTOJEN VAIKUTUS SOITONOPETTAJANA KEHITTYMISEEN

Tiina Tirkkonen

**Pedagoginen opinnäytetyö
Marraskuu 2008**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) TIRKKONEN, Tiina	Julkaisun laji Pedagoginen opinnäytetyö (5 op)	
	Sivumäärä 18	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Pedagogisten opintojen vaikutus soitonopettajana kehittymiseen		
Koulutusohjelma Opettajan pedagogiset opinnot musiikin ja tanssin alalla		
Työn ohjaaja(t) RAUTIO, Tuija		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Tässä pedagogisessa opinnäytetyössä pohditaan, kuinka pianonsoitonopettajan pedagoginen ajattelu ja ammattitaito muusikkona kehittyivät koulutuksen aikana. Tähän vaikuttivat sekä pedagogiset opinnot että opinnäyteproduktion valmistelu. Produktion edetessä tekijä joutui pohtimaan useita asioita, joita oppilaat kohtaavat opiskellessaan pianonsoittoa. Työssä käydään läpi harjoitteluun ja esiintymiseen vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi tekijä pohtii, kuinka opinnot vaikuttivat opettajan arviointikykyihin.</p> <p>Tämän prosessin yhteydessä tekijä huomasi myös, kuinka tärkeitä pedagogiset opinnot ovat käytännön kannalta. Tekijä oppi refleктоimaan omaa toimintaansa ja ymmärsi, että opetuksen pitää olla oppilaslähtöistä. Työssä pohditaan, millä tavoin opettaja voi vaikuttaa oppilaiden motivaatioon kannustavasti ja oppilasta tukien. Tekijä pohti myös, mitkä tekijät vaikuttavat opettajan omaan motivoitumiseen ja työssä jaksamiseen. Työssä kuvataan, miten oppilaitoksen opetussuunnitelmilla ja yleisillä asenteilla voi vaikuttaa oppilaiden ja opettajien viihtyvyyteen.</p>		

Avainsanat (asiasanat) pedagoginen ajattelu, oppilaslähtöisyys, soittava opettaja, motivaatio, musiikkioppilaitos, pianonsoitonopetus, oppimisen arviointi
Muut tiedot

Author(s) TIRKKONEN, Tiina	Type of Publication Diploma project (5 ECTS credits)	
	Pages 18	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title The effects of pedagogical studies on development as a playing teacher		
Degree Programme Pedagogical studies for music and dance teachers		
Tutor(s) RAUTIO, Tuija		
Assigned by		
Abstract <p>In this diploma project the author describes, how piano teacher`s pedagogical thinking and profession as a musician developed during the education. Pedagogical studies and lied concert-production effected both on this process. During the concert production the maker had to think of same things as her students. Practising and performing reminded the maker of the same problems, what pupils have when they prepare a concert. The evaluation of the concert effected also makers own ideas of evaluation.</p> <p>During these studies the author noticed, how much pedagogical studies effect on teacher´s practical work. The author learned to reflect her own teaching and understood, that teaching should always start from students´ needs. This report describes how teacher can motivate students. The author thought also how a playing teacher can motivate herself in her work without becoming fatigued. This work contains also thoughts of the learning plans of the music schools and how they effect on teachers attitudes and work.</p>		

Keywords pedagogical thinking, playing piano teacher, music schools, the evaluation of studies, motivation on students and teacher
Miscellaneous

Sisällys

1	JOHDANTO.....	3
2	OPINNÄYTEPRODUKTION VAIKUTUKSET OPETTAJUUTEEN.....	4
	2.1. Soitonopettajasta soittavaksi opettajaksi.....	4
	2.1.1 <i>Konsertti-idean kehittely ja valmistelu</i>	4
	2.1.2 <i>Harjoittelun vaikutus opettamiseen</i>	5
	2.2. Esiintymisen merkitys musiikinopiskelussa	7
	2.3. Produktion arvostelun vaikutus omiin arviointitaitoihin	8
3	AMMATILLISEN AJATTELUN MUUTTUMINEN	11
	3.1 Kohti oppilaslähtöisempää opetusta	11
	3.2 Motivoinnin merkitys oppilaalle ja opettajalle.....	13
4	POHDINTA.....	16
	LÄHTEET.....	18

1 JOHDANTO

Pedagogisessa opinnäytetyössäni pohdin, kuinka koulutus vaikuttaa pianonsoitonopettajan ammatti-identiteetin kehittymiseen. Työssäni on kyse nimenomaan soittamisesta, ja viime keväänä tehty opinnäytetyöproduktio sai minut jälleen muistamaan tämän. Pidin huhtikuun alussa lied-konsertin, jossa säestin kaksi isoa laulusarjaa. Konsertin järjestäminen sai minut pohtimaan myös soitonopettajan työtä. Prosessin aikana kävin läpi useita pedagogisesti merkittäviä asioita.

Psyykkinen jaksaminen, työmotivaatio ja arviointiin tottuminen vaikuttivat myös opettukseeni. Jouduin käymään läpi samoja asioita kuin tutkintoja tekevät oppilaani. Pedagogiset opinnot saivat minut myös pohtimaan, kuinka voisin kehittää omaa opettajuuttani oppilaslähtöisemmäksi. Soitonopettajankin on tiedettävä oppimisen ja motivoitumisen yleisistä lainalaisuuksista jotakin, jos hän haluaa auttaa oppilaitaan edistymään. Pohdin työssäni myös opettamisen tätä puolta, joka tahtoo joskus jäädä soittamisen varjoon.

Työpaikallani tapahtuneet organisaatiomuutokset vaikuttivat työskentelyyni ja saivat hakeutumaan koulutukseen. Leppävirran kansalaisopisto yhdistyi ympäristökuntien kanssa Soisalo-opistoksi. Samalla aiemmin kansalaisopiston alaisuudessa toiminut Taidekoulu, jossa opetan, siirtyi Keski-Savon musiikkiopiston sivutoimipisteeksi. Toiminnalle saatiin yhteinen organisaatio. Sain samalla uusia kollegoita ja pääsin mukaan pianokollegion työskentelyyn. Käyn työssäni läpi myös näiden asioiden merkitystä.

Muuntokoulutuksessa päivitin vanhan keskiasteen tutkintoni ammattikorkeakoulun tutkinnoksi ja suoritin opettajan pedagogiset opinnot, joita entiseen musiikkioppilaitoksen opettajan koulutukseen ei kuulunut. Opintoihin kuului myös useita muita aineita, kuten esim. ryhmädynamiikkaa, kurssi arvioinnista ja kamarimusiikkia. Kaikki tämä vaikutti minuun pedagogina ja muusikkona.

2 OPINNÄYTEPRODUKTION VAIKUTUKSET OPETTAJUUTEEN

2.1. Soitonopettajasta soittavaksi opettajaksi

2.1.1 Konsertti-idean kehittäminen ja valmistelu

Kun aloitin syksyllä 2007 muuntokoulutuksen, minulle oli heti selvää, että tekisin opin-
näytteeni konserttina. Halusin valmistaa laajamittaisen konsertin, joka mahdollistaisi
omien kykyjen kehittämisen. Olen aina soittanut paljon kamarimusiikkia eri instrument-
tien kanssa, mutta liedien soittaminen tuntui läheisimmältä. Osallistuin jo konservatori-
ossa opiskellessani useana vuotena liedseminaariin, ja nyt kiinnostuin mahdollisuudesta
esittää kaksi Schumannin merkittävintä laulusarjaa, *Frauenliebe und Leben* ja *Dichter-
liebe*. Molemmat sarjat olivat minulle jo entuudestaan tuttuja, ja päätin yhdistää ne sa-
maan konserttiin. Keskustelin ajatuksesta laulajien kanssa, ja kun he suostuivat, aloitin
konsertin suunnittelun.

Aloitin määrätietoisen konserttiin valmistautumisen syyskuussa. Valitsin konserttipäi-
vän ja suunnittelimme laulajien kanssa harjoituksia. Työ- ja opiskeluaikataulujen yhteen
sovittelu vei yllättävän paljon aikaa ja oli stressaavaakin. Harjoitteluja vaikeutti sekin,
että asuimme kaikki kolme eri paikkakunnilla. Esityksen lähestyessä piti lisäksi pitää
huolta siitä, että pääsi harjoittelemaan salissakin. Kaikki suunnittelemani harjoitukset ja
ohjaustunnit eivät toteutuneet. Tämä vaikutti omaan keskittymiseeni. Aloin jännittää
esitystä, koska olisin halunnut harjoitella enemmän laulajien kanssa. Toista sarjaa pys-
tyimmekin harjoittelemaan säännöllisesti, mutta toinen jäi vähemmälle. Se vaikutti kes-
kittymiseen ja jopa henkiseen jaksamiseen. Liedeissä on kysymys nimenomaan yhteis-
musisoinnista, eikä sitä pysty opettelemaan itseksensä.

Harjoitusten aikana kävi ilmi, kuinka tärkeää on päästä yhteisymmärrykseen laulajan
kanssa. Nautin toisten kanssa soittamisesta. Yhteisten näkemysten ja tulkinnan etsimi-
nen oli kiehtovaa ja virkistävää. Totesin jälleen kerran, että oma ammatti-identiteettini
on nimenomaan taiteilija-pedagogin identiteetti. Saan opettamiseen uutta innostusta ja
uskallusta, kun soitan ja esiinnyn itsekin aktiivisesti. Oli myös hyvä saada itsekin ope-
tusta. Se sai minut miettimään vielä enemmän sävellysten musiikillista merkitystä ja

esittäjän vastuuta musiikista. Soittajan pitäisi aina muistaa, että soittaminen ei ole vain pelkkää nuottitekstin konemaista tuijottamista, vaan sen herättämistä henkiin säveltäjän tarkoittamalla tavalla. Tätä muusikko saa etsiä koko ikänsä, eikä koskaan tule valmiiksi. Siinä juuri onkin musisoinnin perimmäinen idea. Soittajan pitää olla koko ajan hereillä ja etsiä omaa ilmaisuaan. Tästä puhuin paljon omien oppilaideni kanssa ja rohkaistuin opettaessanikin soittamaan enemmän.

2.1.2 Harjoittelun vaikutus opettamiseen

Oppilaat tuntuvat helposti ajattelevan, että soitonopettaja on jo valmis, eikä hänen tarvitse enää harjoitella. Opettajahan osaa kaiken! Useita kertoja sain kuulla joiltakin vanhemmilta oppilailtani kommentin: ”Helppohan sun on sanoa, että harjoittele tuo kohta kuntoon, kun sähän osaat sen tosta vaan. Eihän sun enää tarvitse opetella mitään.” Silloin otin esiin omat nuottini ja näytin, kuinka jouduin harjoittelemaan kohtia, joita en vielä hallinnut. Kun oppilaat huomasivat, että kamppailin soinnin etsimisen, teknisten vaikeuksien ja kappaleiden luonteiden kanssa, hekin rohkaistuivat harjoittelemaan ja miettimään musiikin merkitystä enemmän. He ymmärsivät myös, että edistyminen vaatii harjoittelua (Ahonen 2004, 149-151).

Keskustelimme erilaisista harjoittelutavoista ja kuuntelun merkityksestä soittamiseen. Musiikin tekemisessä edistyminen vie aikaa, ja soittajan pitää oppia analysoimaan omaa soittamistaan ja harjoitteluaan. Metakognitiivisten taitojen, kuten itsearvioinnin, kehittäminen on tärkeää. Toisaalta huomasin jälleen kerran, että harjoittelussa ei ole tärkeintä määrää vaan laatu. On tärkeää soittaa keskittyneesti ja tietoisena siitä mitä tekee. Käytän aikaa oppilaiden kanssa keskusteluun. Pyydän heitä kertomaan omista harjoittelumenetelmistään ja ajankäytöstään. Lähes aina oppilaat kuvittelevat, että heidän pitää harjoitella tuntikaupalla, ennen kuin he ovat oppineet jotain.

Ohjaajan mielipiteet ja ajatusten vaihto laulajien kanssa saivat minut kuuntelemaan tarkemmin mitä tein. Sain myös tukea ja vahvistusta omille ajatuksilleni. Aloin puhua mielikuvaharjoittelusta enemmän oppilaillekin, etenkin silloin kun he valmistautuivat tutkintoon ja opettelivat isompaa ohjelmistoa. He olivat aluksi ymmällään ja ajattelivat, että kunnollinen harjoittelu tarkoitti nimenomaan tuntikausien istumista pianon ääressä. Mielikuvaharjoittelussa on kuitenkin kyse siitä, että kappaleen opettelee lukemalla nuotteja ja miettimällä, miten sen soittaisi. Opettelimme uutta ajattelutapaa tunneilla. Eräs

oppilaani soitti tunnista toiseen katkonaisesti ja virheitä tehden, ja edistyi todella hitaasti. Alkuun luulin, ettei hän harjoitellut ja patistelin häntä soittamaan enemmän. Lopulta tajusin pyytää häntä näyttämään, kuinka hän harjoitteli kotonaan.

Kävi ilmi, että hän katkaisi jatkuvasti soittonsa tehdessään virheen ja aloitti uudelleen. Hän soitti kappaleen myös koko ajan alusta loppuun, sen sijaan että olisi harjoitellut pienempiä pätkiä. Tämä olotila muuttui lopulta jatkuvaksi virheen odotukseksi. Hän pohti koko ajan, missä tekee seuraavan virheen, sen sijaan että olisi keskittynyt musiikkiin. Hän luuli myös, että virheiden välttäminen oli tärkeintä soittamisessa. Tällaiset odotukset kääntyivät tietenkin itseään vastaan. Aloin miettiä, mitä olin itse tehnyt väärin. Huomasin, että olin pidemmän aikaa jatkuvasti korjannut hänen soittoaan, niin että hän sai tuskin soitetuksi mitään kappaletta loppuun. En ollut muistanut lähteä liikkeelle musiikista, vaan tuijotin vain nuotteja - ja ennen kaikkea vääriä ääniä.

Opettelin olemaan hiljaa ja annoin hänen soittaa. Sen jälkeen lähdimme opettelemaan kappaletta uudella tavalla. Pohdimme ensiksi yhdessä nuottitekstiä; kappaleen fraseerausta, muotoa ja musiikillista luonnetta. Sitten pyysin häntä soittamaan hitaasti kädet yhdessä ensimmäisen fraasin niin, että hän kuunteli samalla myös sointia. Vähitellen hän alkoi hahmottaa kappaleen musiikillisen idean, ja nuottien lukeminen helpottui. Samaa toistettiin kunnes oppilaalla oli selvä mielikuva koko kappaleen musiikillisesta ideasta. Pyysin häntä jatkamaan tällaista harjoittelua kotona. Vaikutukset alkoivat näkyä vähitellen. Oppilas soitti varmemmin ja musikaalisemmin eikä enää pelännyt virheitä.

Pyrin tunneilla herättämään oppilaiden keskittymistä ja ennen kaikkea kuuntelutaitoja. Jos oppilas ei ole tietoinen vahvuuksistaan ja kehittämistarpeistaan, hän ei edisty. Silloin ollaan helposti tilanteessa, jossa oppilas odottaa opettajan neuvovan koko ajan mitä hänen pitäisi tehdä. Toisaalta hän ei ehkä ymmärrä mitä hänen pitäisi harjoitella. Hän saattaa olla täysin riippuvainen ulkopuolisesta kontrollista (opettajasta), kun hänen pitäisi pysähtyä pohtimaan omia työskentelytapojaan.

2.2. Esiintymisen merkitys musiikinopiskelussa

Konsertin valmistelu sai minut muistamaan, että musiikki on sävelletty esitettäväksi. Esiintymistä pitää harjoitella aivan niin kuin soittamistakin. Kun ohjelmiston alkaa osata, on tärkeää päästä esittämään sitä muutaman kerran ennen tutkintoa. Itse huomasin tämän asian tärkeyden suunnitellessani harjoituskonsertteja. Konserteissa sattuneista virheistä tai katkoista pystyy vielä oppimaan jotain. Huomasin, että keskittyminen oli kaiken avain. On hankala saada tunnelmasta uudelleen kiinni, jos ajatukset lähtevät harhailemaan kesken soittamisen.

Oppilaat eivät aina ole halukkaita esiintymään. Yritän totuttaa heitä siihen, että musiikin esittäminen on luonnollinen osa soittamista. Aloitan pienten kanssa nelikätisillä kappaleilla, joita soitamme esim. kavereille. Lapsista on hauskaa soittaa toisten kanssa, ja he kokeilevat mielellään esimerkiksi säestämistä. Esiintymisten harjoittelun voi aloittaa yhteistunneilla, joihin osallistuu vain osa luokasta. Opetan myös mielelläni pienempiä oppilaita pareittain. Silloin he voivat oppia toisiltaan.

Pari kertaa vuodessa järjestän myös luokkasoitajaisia, jotka pidetään omassa luokassa ja mahdollisimman rennossa ilmapiirissä. Isommat konsertit pidetään joko opistolla Varkaudessa, tai jossain muussa isommassa tilassa. Esiintyminen on kirjattu myös opiston opetussuunnitelmaan. Tavoitteena ei kuitenkaan ole stressata oppilaita. Viime vuonna lapset innostuivat järjestämistämme koululaiskonserteista. Niihin kuuluvat harjoitukset ja saman ohjelmiston esittäminen lyhyellä aikavälillä monta kertaa peräkkäin opettivat monta asiaa esitykseen valmistautumisesta myös oppilaille.

Mielikuvaharjoittelu auttaa myös esiintymiseen valmistuttaessa. Pitää miettiä etukäteen mitä aikoo tehdä lavalla; kuinka soittaa, miten esiintyjien vaihtuminen tehdään jne. Musikon on tärkeää päästä harjoittelemaan esiintymispaikassa, jotta hän voi tutustua instrumenttiin, salin akustiikkaan ym. esityksen sujumiseen vaikuttaviin asioihin. Olisi tärkeää pystyä harjoittelemaan koko ohjelmisto myös esityspaikassa. Muiden instrumenttien soittajat voivat periaatteessa aina soittaa omilla soittimillaan, mutta me pianistit olemme aina riippuvaisia kulloisestakin soittimesta. Totesin itse, kuinka paljon vai-

kutusta jo flyygelin vaihtumisella on. Pitkät hyvät tuntuivat vaikeilta toteuttaa, koska lihakset olivat tottuneet erilaiseen soittimeen. Eri flyygeleissä oli myös täysin erilainen kosketus, johon täytyi tottua. Arjas kirjoittaa kinesteettisen muistin merkityksestä, ja tämä asia koskettaa nimenomaan pianisteja (Arjas 1997, 84).

Varmuus ei kuitenkaan synny itsestään. Opettajan pitää kannustaa oppilasta luottamaan itseensä. Esitystä valmisteltaessa pitää kiinnittää huomiota huolelliseen harjoitteluun. Harjoittelun pitää olla tietoisista ja keskittyneitä. Soittajan pitäisi pystyä keskittymään koko ajan musiikkiin. Mitä nuorempi oppilas on, sitä enemmän opettajan pitää kannustaa häntä luottamaan itseensä. Jos usko omaan kykyihinkin alkaa heiketä kesken esityksen, virheiden ja unohtusten mahdollisuus kasvaa. Huomio saattaa kiinnittyä musiikin kannalta toisarvoisiin seikkoihin, kuten esim. sormien liikkeisiin (Anttila 2004, 60-61.) Jotkut oppilaani ovat kertoneet, että he huomasivat kesken kappaleen, etteivät tieneet missä kohdassa kappaletta he ovat menossa. Tämä ei välttämättä johdu jännittämisestä, vaan ajattelemattomasta harjoittelusta. Sormet löytävät oikeat liikeradat varmemmin jännityksestä huolimatta, kun ne on harjoiteltu tietoisesti ja keskittyneesti. (Arjas 2004, 82-84; Neuhaus 1977, 219-220).

2.3. Produktion arvostelun vaikutus omaan arviointitaitoihin

Jännitin konsertin arvostelua yllättävän paljon. Tietoisuus lautakunnan paikalla olosta vaikutti harjoitteluprosessiin. Muusikkona tahdon tietenkin aina tehdä parhaani ja saada yleisön nauttimaan kuulemastaan. Minusta tuntui kuitenkin välillä siltä, ettei pelkkä soittaminen riittäisi nyt kun soittoa arvosteltaisiin. Jouduin muistuttamaan itselleni, ettei ihmisarvoni ollut riippuvainen suorituksen onnistumisesta. Usko omaan osaamiseen horjui kuitenkin välillä suuresti, vaikka juuri sen voimalla pääsee eteenpäin.

Huomasin myös entisten tutkintojen muistojen nousevan esiin jopa häiritsevässä määrin. Olin menossa pitämään konserttia saman paikkaan, missä olin kymmenen vuotta aiemmin tehnyt II B- tutkintoni. Siinä oli sattunut katkeamisia ja unohteluja, ja vanhat pelot epäonnistumisesta heräsivät uudelleen. Tilanne oli nyt sikäli helpompi, ettei minun tarvinnut soittaa ulkoa, mutta silti olin huolissani siitä, pystyisinkö pitämään her-

moni kurissa. Jouduin miettimään, kuinka pystyisin keskittymään vain tähän suoritukseen.

Samalla opin ymmärtämään paremmin oppilaideni asenteita esiintymistä ja tutkintoja kohtaan. Painiskelin samojen ongelmien kanssa kuin oppilaanikin. Pidän esiintymisestä, mutta arvostelu toi tähän produktion oman lisänsä. Välillä tuntui, ettei arvostelua pystynyt unohtamaan harjoittellessaankaan, ja se loi lisää paineita. Tämän asian pohtiminen ja ymmärtäminen auttoi minua selittämään sitä myös oppilailleni. Tutkintoja suoritettaessa pitäisi aina muistaa se, ettei niitä tehdä lautakunnan takia. Niiden avulla saa käsityksen omasta edistymisestään ja kehittämistarpeistaan, mutta niitä ei saa ottaa liian vakavasti. Jokaisella muusikolla on kuitenkin omat käsityksensä hyvästä soittamisesta ja musiikin luonteesta. Soittajan on luotettava itseensä ja omiin taitoihinsa. Jouduin muistuttamaan itselleni, että olen ammattitaitoinen muusikko ja tiedän mitä teen. Esiintyvällä muusikolla pitää olla itseluottamusta! Kun soittajalla on tarpeeksi vahva käsitys omasta osaamisesta, se vie myös yli esityksessä sattuvien karikoiden. Tämä vakuuttavuus kuuluu myös esityksessä.

Sain itse palautteen suorituksestani kirjallisena, ja samoin ovat omatkin oppilaani saaneet tänä vuonna. Olenkin sanonut heille, että tilanteeseen pitäisi suhtautua soittotuntina, johon osallistuu monta opettajaa. Ensimmäisestä tasosuorituksesta ei saa edes arvosanaa, joten voimme yhdessä paneutua miettimään oppilaiden vahvuuksia ja parantamistarpeita. Tämä uudenlainen arviointiajattelu näkyy myös opistomme uusissa opintokirjoissa. Oppilaita ei enää arvioida numeroin, vaan sanallisesti. Anttila on kirjoittanut tällaisen arvioinnin merkityksestä. (Anttila 2004, 121). Oppilaan kanssa sovitaan syksyllä lukuvuoden tavoitteet ja ne kirjataan opintokirjaan. Oppilas voi itsekin kirjoittaa ylös itselleen tärkeitä asioita. Lukukauden ja –vuoden lopussa arvioidaan yhdessä oppilaan kanssa kuinka tavoitteet ovat toteutuneet. Tämän muutoksen vuoksi opistossamme on tänä vuonna käyty keskustelua tutkintoarviointien muuttamisesta oppilaskeskeisemmiksi. On pohdittu, onko välttämätöntä antaa päättösuorituksista pisteet vai riittäisikö pelkkä yleisarvosana.

Opettajana joudun koko ajan arvioimaan oppilaideni edistymistä. Oppilaalle annetaan jatkuvasti palautetta soitosta. Arvioinnin tulisi olla motivoivaa ja kannustavaa, ja suuntautua opeteltuun asiaan eikä oppilaan persoonaan. Sillä vaikutetaan oppilaan motivaati-

tioon joko kielteisesti tai myönteisesti. Kielteisiä vaikutuksia saattaa ilmetä esimerkiksi silloin, jos oppilaat vertailevat arvosanojaan tai kokevat tulleeensa väärinkohdelluksi. Vaara tähän kasvaa, jos oppilas antaa arvioinnille liian suuren merkityksen. Itsellänikin on ollut oppilaita, jotka soittavat pisteiden ja arvosanojen takia. He myös vertailevat itseään herkästi muihin. Arviointia tekevän opettajan pitäisi pystyä perustelevaan kantansa objektiivisesti. Jos hänellä ei ole riittävästi tietoa siitä, mitä arvioidaan ja kuinka esim. arvosana muodostuu, tulokset saattavat olla sattumanvaraisia.

Anttila kirjoittaa arvioinnin merkityksestä oppilaan itsetuntemukselle ja itseluottamukselle. Hänen mukaansa arviointi tukee näiden asioiden kehittymistä silloin, kun se on kannustavaa. Tarkka palaute helpottaa oppilaan opiskelua ja herättää myös itsearviointia. (Anttila 2004, 114-115.) Soitonopettajan tärkein tehtävä olisikin saada oppilaat itse arvioimaan omaa osaamistaan (Neuhaus 1977, 176). Tunneilla opetetut asiat olisi osattava harjoitella itse kotona. Oppilaat kypsyvät tähän vähitellen. Mitä pidemmällä oppilas on, sen enemmän hän on vastuussa omasta oppimisestaan.

3 AMMATILLISEN AJATTELUN MUUTTUMINEN

3.1 Kohti oppilaslähtöisempää opetusta

Soitonopettajan ammattitaito on muusikkoutta, mutta hänellä on oltava myös tietoa kasvatustieteisiin liittyvistä asioista, kuten motivaatiosta ja oppimisesta yleensä (Anttila 2004, 4-5). Pohdin tämän koulutuksen aikana ensimmäistä kertaa tietoisemmin näiden asioiden vaikutusta opettamiseen ja huomasin, että se vaikuttaa myös käytännön opetustyöhön. Aloin pohtia, kuka ja mikä olen opettajana. Opetustyön perusteiden miettiminen sai minut löytämään myös uusia menetelmiä oppilaiden innostamiseen. Ymmärsin, että opettajan ammatillinen kehittyminen on jatkuva prosessi, johon voi vaikuttaa omalla aktiivisella toiminnallaan ja reflektiolla (Järvinen; Eteläpelto & Tynjälä 1999, 275-276).

Olen toiminut opettajana kymmenen vuotta, ja välillä työnteko on alkanut tuntua rutiinotuneelta.. Kun aloittelin opettajan uraani, olin keskittynyt enemmän ulkoapäin sa- neltuihin vaatimuksiin, kuten SMOL:in ohjeisiin soitettavasta ohjelmistosta. Vanha kaava tutkinnoissa soitettavista kappaleista (etydi, barokkikappale, sonatiini, vapaav- lintainen kappale) ohjasi varsin paljon opetustani. Aloin välillä tuntea itseni automaatik- si, joka toistaa tunnista toiseen samoja asioita. Olen joutunut tietoisesti opettelemaan vapaamman ajattelutavan , jonka avulla voin toimia paremmin lasten ehdoilla. Tuovila on tutkinut tämän muutoksen vaikutuksia opettamiseen (Tuovila 2003, 170-171).

Olen miettinyt myös omaa jaksamistani; kuinka voisin säilyttää oman innostukseni ja mielenkiintoni opettamiseen. On haasteellista ja joskus myös voimille käypää innostaa 23 oppilasta harjoittelemaan. Jokainen on yksilö, eikä ole aina helppoa keksiä millä ta- voin oppilaan saisi kiinnostumaan soittamisesta. Opetuksen tulisi silti lähteä liikkeelle oppilaiden tarpeista ja heidän ominaisuuksiaan kunnioittaen. Kaikista oppilaista pitäisi pystyä huolehtimaan samalla tavalla riippumatta heidän taidoistaan tai persoonallisuuk- sistaan. Tämä vaatii myös opettajalta voimia (Kansanen & Uusikylä 2002, 58-60).

Olen miettinyt omaa toimintaani ja todennut, että jään joskus puhumaan liian pitkäksi aikaa. Soittamiseen liittyvät musiikilliset asiat opitaan parhaiten nimenomaan kuunte-

lemalla (Arjas 1997, 112). Oppilaiden kiinnostus ja kokeilunhalu heräävät, kun he kuulevat erilaisia vaihtoehtoja esim. soinnin suhteen. Soittamisen merkitys avautui tänä vuonna uudella tavalla, kun pääsin itse pitkästä ajasta soittamaan enemmän. Vaativan opinnäytekonsertin tekeminen sai minut miettimään jälleen sitä, miksi yleensä soitan ja olen soitonopettaja. Kyse on musiikinrakkaudesta ja siitä, että saisin oppilaillakin muodostumaan elinikäisiä musiikkisuhteita. Soittaminen on myös erinomainen keino tunteiden ilmaisemiseen ja purkamiseen. Oppilaat ovat aloittaneet soittamisen, koska he haluavat oppia musisoimaan. Jokaisella on omat ajatuksensa soittamisen mielekkyydestä. Tehtäväni on ohjata nuoria musiikin pariin siten, että kun he lopettavat opinnot, heille olisi jäänyt keinoja itsensä ilmaisemiseen.

Annu Tuovila kirjoittaa väitöskirjassaan lasten ja aikuisten välisen musiikkimaailman kohtaamisesta. Hän korostaa, että opettajan tulisi kyetä paneutumaan lasten omaan, luontaiseen musiikin harrastukseen, eikä ainoastaan kaavamaiseen opetukseen (Tuovila 2003, 71-80). Tähän asiaan olen itse alkanut kiinnittää enemmän huomiota nykyisin. Olen joutunut muistuttamaan itselleni, ettei suurin osa oppilaista kuuntele vapaa-aikoinaan klassista musiikkia. Haluan perehtyä nuorten maailmaan ja antaa heille mahdollisuuksia ilmaista itseään omilla keinoillaan. Ainakin joillakin oppilaillani on tapahtunut selvää edistymistä esimerkiksi rytmien lukemisessa, kun olemme soittaneet esim. Nightwishin kappaleita, joissa vasen käsi komppaa melodiaa varsin monipuolisesti. Samalla olemme pystyneet harjoittelemaan soitintujen käyttöä. Tämä on avannut myös itselleni uusia näkökulmia musiikkiin.

Lehtosen (Lehtonen 2004, 51-61; 119-124) ja Kurkelan (Kurkela 1993, 187-189) kritiikki musiikin ammattilaisia suoltavasta koulutusohjelmasta ei ole täysin aiheetonta. Nykyään tilanne on kuitenkin vapaampi. Opistot pystyvät laatimaan omat opetussuunnitelmansa sellaisiksi, että oppilaiden etu voidaan ottaa huomioon. Omassa opistossani on mahdollisuus opiskella yleisen oppimäärän mukaisesti, jos oppilaan taidot eivät riitä laajan oppimäärän mukaiseen etenemiseen. Itselläni on yksi oppilas, joka olisi lopettanut soittamisen, koska teoria-aineet ja nuottien lukeminen tuottivat hänelle liikaa vaikeuksia. Hänellä on kuitenkin erittäin tarkka korva, ja hän pystyy soittamaan korvakuulolta vaikeitakin kappaleita, kun ne kiinnostavat häntä. Voimme opetella sellaista musiikkia, josta hän pitää. Hänen innostuksensa on kasvanut syksyn aikana huomattavasti. Ei lapsista tarvitse tehdä ammattikoulutukseen kykeneviä muusikoita, jos he eivät siihen

pysty. On kuitenkin hienoa, ettei soittamista tarvitse lopettaa sen takia, että itsellä on jonkinlaisia oppimisvaikeuksia.

Olin itsekin joitakin vuosia sitten melko fanaattinen tutkintojen kannattaja. Huomasin, että korostin opetuksessani tutkintojen merkitystä liikaa. Minulle tuli useampia oppilaita, jotka olivat soittaneet jo useita vuosia kansalaisopistossa. Teetäin heillä heti ensimmäisenä vuonna tutkinnon, vaikka se ei olisi ollut jälkeensä ajatellen välttämätöntä. Soittamisen hauskuus tietenkin katosi, kun opettaja alkoi heti soitattaa asteikkoja jne. Jotkut oppilaat myös lopettivat soittamisen tutkintojen takia. Olen myöhemmin pohtinut mitä tein väärin. Tutkinnoista alkoi tulla soittamisen tarkoitus. Onneksi tajusin alkaa miettiä miksi oppilaat soittavat. Tutkintoja ei tehdä sen takia, että opettaja haluaa näyttää teettäneensä oppilailla työtä.

3.2 Motivoinnin merkitys oppilaalle ja opettajalle

Opettajan työssä on erittäin tärkeää, että hän pystyy herättämään oppilaissaan motivaation opetettavaan asiaan. Oppilas on motivoitunut silloin, kun hänellä on jokin intentio, eli tavoite tai päämäärä johon hän pyrkii. (Kansanen & Uusikylä 2004, 26.) Tämä voi olla esimerkiksi halu oppia soittamaan jokin tuttu laulu, vanhempien ilahduttaminen tai pidemmällä olevilla soittajilla omien taitojen kasvattaminen. Pelkkä soittelu ei vielä ole motivoitunutta. Motivaatio voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon. Sisäinen motivaatio on oppimisen kannalta olennaista. Silloin oppilas on kiinnostunut opeteltavasta asiasta ja hän haluaa oppia uusia asioita ilman ulkoista palkkiota (emt. 27-30.) Ulkoista motivointia voi olla esim. tarra, jonka saa opettajalta onnistuneen tunnin jälkeen. Vanhemmat tuntuvat myös usein harrastavan pieniä palkkioita kannustaakseen oppilaita jatkamaan. Erityisen yleistä tämä on nuorempien oppilaiden kohdalla, joilla motivaatio ei ole vielä sisäistynyt.

Opettaja pystyy vaikuttamaan oppilaan motivoitumiseen erittäin paljon omalla innostuneella esimerkillään (Anttila 2004, 104-105). Kun soitonopettaja rakastaa musiikkia ja tahtoo välittää tämän tunteen oppilailleen, hän jaksaa etsiä keinoja oppilaiden motivoitumiseen. Samalla hän motivoituu itsekin. Sosiokognitiivisten motivaatioteorioiden mukaan keskeistä motivaatiolle ovat oppijoiden omat käsitykset itsestään oppijoina, sekä

tulkinnat opittavien asioiden merkityksistä itselle (Anttila 2004, 72-73). Opettajan pitäisi pystyä kasvattamaan oppilaidensa tervettä iteluottamusta ja myös kykyä sietää heikompiakin suorituksia. Olen puhunut oppilailleni paljon siitä, että jokaisella on yksilöllinen tapa oppia. Harjoittelutottumusten miettiminen ja järkevän harjoittelun oppiminen on avain edistymiseen (Anttila 2004, 65).

Usein oppilailla on virheellisiä käsityksiä omista taidoistaan ja kyvyistään. Jos perheessä on useita samaa instrumenttia soittavia lapsia, perheen sisäinen vertailu saattaa vaikuttaa heikentävästi oppimiseen ja motivaatioon. Vanhemmilla saattaa olla epärealistisiä odotuksia esimerkiksi lapsen edistymisen nopeudesta. Perheenjäsenten asettamat vaatimukset vaikuttavat myös oppilaan asenteisiin soittamisesta kohtaan. Toisaalta kannustavat vanhemmat auttavat lapsiaan selviytymään soittamisessa väistämättä esiin tulevista ongelmista ja motivaation puutteesta (Ahonen 2004, 144-146).

Olenkin työssäni huomannut, että on tärkeää pitää yhteyttä oppilaan vanhempiin ja keskustella heidän kanssaan omista periaatteistani. Kun kotona tiedetään, mitä asioita olemme yhdessä lapsen kanssa tehneet, oppilas pystyy harjoittelemaan itselleen sopivan määrän. Pienempien oppilaiden kanssa käytettävä reissuvihko auttaa vanhempia pysymään tietoisina siitä, mitä lapsen kanssa tehdään. Korostan myös sitä, että oppilas saa - ja että hänen suorastaan pitää sanoa minulle heti, kun annetut läksyt tuntuvat liian vaikeilta. Kaikki tämä merkitsee luottamusta ja hyvää vuorovaikutusta opettajan ja oppilaan välillä. (Anttila 2004, 108). Oppilaan pitää tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi tuntien aikana riippumatta siitä, kuinka hän soittaa tai mitä hän osaa. Olemme keskustelleet tästä asiasta muiden opistomme opettajien kanssa, ja koulun opetussuunnitelmakein korostaa tällaisen luottamuksellisen ja turvallisen musiikkisuhteen syntymistä.

Tämän vuoden aikana olen miettinyt erityisen paljon sitä, kuinka pystyisin itsekin motivoitumaan opettamiseen. Jos sattuu itse olemaan väsynyt, on helppoa sanoa ” Soita vielä uudelleen. Harjoittele tuo ensi kerraksi. Opettele nuotit.” Tällainen käskyttäminen on kuitenkin turhauttavaa sekä oppilaalle että minulle. Opettajan pitäisi löytää innostavia tapoja opetukseen ja muuttaa oppilaiden ajattelutapoja. Itse huomasin kuluneen vuoden aikana, kuinka paljon merkitsi oman soittotaidon ylläpitäminen. Ymmärrys musiikinrakkaudesta vahvisti motivaatiani. En tee tätä työtä oppilaan takia, vaan musiikinrakkauden välittämisen takia. Siitä saa myös uutta voimaa itselleen.

Toinen tärkeä tekijä opettajan työmotivaation ylläpitämisessä on tietenkin työyhteisön vaikutus. Toimin lähes kymmenen vuotta määräaikaisena opettajana kansalaisopiston palkkalistoilla, ja jouduin joskus perustelemaan menetelmiämme ihmisille, jotka kummastelivat esimerkiksi teoria-aineiden pakollisuutta. Työkausi myös katkesi aina lomien kohdalla, ja tämä vaikutti palkkaankin. Kun yhdistyimme Soisalo-opistoksi ja taidekouluksi tuli musiikkiopiston sivutoimipiste, oma työnkuvani selkeni. Sain vakinaisen työpaikan, ja se poisti hieman stressiä. Säännöllinen palkka vaikuttaa yllättävän paljon ainakin mielialaan.

Olen päässyt mukaan opiston toimintaan muutenkin. Yhteiset opettajien kokoukset ja pianokollegion tapaamiset antavat paikan, jossa voi keskustella oppilaisiin liittyvistä kysymyksistä ja saa tietoa opettamisen uusista tuulista. Vaikka muut pianonsoitonopettajat toimivat eri paikkakunnilla, voin aina tarvittaessa soittaa heille tai käydä juttelemassa heidän kanssaan. Tunnen kuuluvani mukavaan ja ihmisläheiseen työyhteisöön, jossa huolehditaan toisista. Oppilaslähtöisyys on kirjattu opetussuunnitelmaankin. Työtä helpottaa, kun tietää että koko opiston väki toimii samoin. Olen myös osallistunut työnantajan tarjoamaan koulutukseen, jossa pohditaan työyhteisön toimivuutta ja sitä, kuinka pystyisimme tukemaan toisiamme.

Työyhteisön tuki auttaa myös jaksamaan työssä. Viime vuosi oli yllättävän raskas henkisesti. Opetuksen ja opiskelun yhteen sovittaminen oli etenkin kevätlukukaudella lähes mahdoton yhtälö. Päädyin opettamaan 23 oppilasta kolmessa päivässä, ja lisäksi kävin kolmena päivänä Kuopiossa; milloin luennoilla, milloin kvintettoharjoituksissa jne. Omaa vapaa-aikaa ei enää jäänyt, enkä pystynyt rentoutumaan iltaisinkaan. Pitkät työpäivät verottivat myös perheen kanssa vietettyä aikaa. Se taas sai tuntemaan syyllisyyttä siitä, etten ollut tarpeeksi kotona. Kiire ja tunne siitä, että olisi pitänyt koko ajan olla joko töissä tai tekemässä tehtäviä kävi liian raskaaksi, ja kaduin välillä useita kertoja koko prosessiin rupeamistani. Työtovereideni ja ohjaajien kannustus ja tuki oli erittäin tärkeää, samoin ystävien apu. Ymmärsin, että soitonopettaja tarvitsee myös vapaa-aikaa ja lepoa. Työssäni olen kuitenkin koko ajan tekemisissä tunteiden kanssa, ja se on kuluttavaa, jollei välillä voi tehdä vastapainoksi jotain ihan muuta. Motivaatio laskee, jos on koko ajan suorituspainainen ja syyllinen olo. Opettajan pitää huolehtia myös omasta jaksamisestaan. Silloin hän jaksaa myös opettaa.

4 POHDINTA

Tämä vuosi on ollut kasvattava sekä taiteellisessa että pedagogisessa mielessä. Se on vahvistanut käsitystäni siitä, että tärkeintä soitonopetuksessa on musiikin rakkauden välittäminen eteenpäin. Soittotunneille tulevat lapset ovat innostuneita ja halukkaita soittamaan. Koen haasteena sen, että saisin heidän intonsa ja musiikin rakkautensa kestämään läpi elämän. Oppilaat eivät tule soittamaan minua varten, vaan minä olen paikalla heidän vuokseen.

Olen myös todennut, että opettajan on tärkeää kehittää omaa opettajuuttaan koulutuksen avulla. Valmistuin konservatoriosta v.1996, eikä siihen aikaan puhuttu paljoakaan kasvatustieteistä. Opetus painottui omaan soittamiseen, mikä onkin muusikon tärkein tehtävä. Tämän koulutuksen aikana jouduin ensimmäistä kertaa miettimään tietoisesti omia ajatuksiani opettamisesta. Suhtauduin aluksi hieman epäilevästi koko muuntokoulutukseen, enkä oikein ymmärtänyt mitä hyötyä luennoilla istumisesta ja kirjallisuudesta olisi soitonopetuksessa. Siihen käytännön työhönhän sitä olisi ohjausta kaivannut, eikä miinkään teorianhöpötykseen.

Pian aloin kuitenkin muuttaa mieltäni. Yhteiset keskustelut toisten opettajien kanssa antoivat paljon pohdittavaa. Totesin, että toisten kokemuksista ja ajatuksista sai neuvoja myös omiin ongelmiin. Kirjallisten oppimistehtävien tekeminen sai minut miettimään oman pedagogisen ajatteluni kehittymistä ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Huomasin, että ns. yleisestä pedagogiasta kirjoitetusta kirjoista sai paljon vinkkejä myös soitonopetukseen. Opin etsimään tietoa eri lähteistä, käyttämään tietokoneen mahdollisuuksia paremmin hyväkseni ja neuvoin oppilaitanikin etsimään netistä tietoa säveltäjistä ym.

Muuntokoulutuksen monipuolisuus toi paljon uutta ajateltavaa. Pedagogisten opintojen lisäksi osallistuin mm. musiikkiterapian ja työergonomian opintojaksoille, ja huomasin, että soitonopettajalla on oltava tietoa muustakin kuin musiikista. Opetamme koko ihmistä, emme vain pelkkiä soittavia sormia. Tämän asian muistaminen saa aikaan kokonaisvaltaisen opetustapahtuman, jossa opettaja on kiinnostunut oppilaasta omana itsenään ja osana muuta maailmaa.

Uskon, että tämän koulutuksen aikana oppimani asiat vaikuttavat opettajuuteeni pitkän aikaa. Olen oppinut jakamaan ajankäyttöäni järkevämmin ja yritän huolehtia myös itsestäni. Minussa heräsi myös kiinnostus opetuksen tutkimiseen, ja voisin jatkaa pedagogisia opintoja jossakin muodossa myöhemminkin. Tuntuu siltä, että nyt pääsi vasta raa-
paisemaan hieman pintaa, ja opittavaa olisi vielä runsaasti. Asioiden ajattelemisen on virkistävää ja saa jaksamaan työssäkin paremmin. Enää en kadu koulutukseen menemistä.

LÄHTEET

Painetut lähteet

- Ahonen, Kari 2004: Johdatus musiikin oppimiseen. Oy Finn Lectura Ab. Tammer-paino Oy. Tampere.
- Anttila, Mikko 2004: Musiikkiopistopedagogiikan teoriaa ja käytäntöä. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita n:o 39. Joensuun yliopistopaino. Joensuu.
- Arjas, Päivi 1997: Iloa esiintymiseen - muusikon psyykinen valmennus. Atena Kustannus Oy. Gummerus. Jyväskylä.
- Eteläpelto, Anneli & Tynjälä, Päivi (toim.) 1999: Oppiminen ja asiantuntijuus. Työelämän ja koulutuksen näkökulmia. WSOY. Juva.
- Kansanen, Pertti & Uusikylä, Kari (toim.) 2002: Luovuutta, motivaatiota, tunteita. Opetuksen tutkimuksen uusia suuntia. PS-kustannus. Opetus 2000. Gummerus kirjapaino Oy. Juva.
- Kurkela, Kari 1993: Mielen maisemat ja musiikki. Musiikin esittämisen ja luovan asenteen psykodynamiikkaa. Musiikin tutkimuslaitoksen julkaisusarja, n:o 11. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Lehtonen, Kimmo 2004: Maan korvessa kulkevi... Johdatus postmoderniin musiikkipedagogiikkaan. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja B: 73. Painosalama Oy. Turku.
- Neuhaus, Heinrich 1986: Pianonsoiton taide. 2.painos. Kirjayhtymä. Helsinki. WSOY. Juva.
- Tuovila, Annu 2003: ”Mä soitan ihan omasta ilosta!” Pitkittäinen tutkimus 7-13-vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta. Studia Musica 18. Sibelius-Akatemia. PB-printing. Helsinki.